

4.4. Қораламалар ишлаш.

Ҳар бир ёш rassom ижодида қайси услубда ишламасин хомаки чизма муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун рангтасвир ва рангтасвир бўйича ўзоқ муддатли қўйилма (постановка)ларни ишлашда етакчи аҳамиятини таъкидлаб, шу пайтнинг ўзида хомаки чизмага жиддий эътибор бериш ҳам зарур. Rassom ижодида хомаки чизманинг қўлланилиши турли хилда кўринади. Ўқув хусусиятидаги хомаки чизмадан тортиб юқори бадий аҳамиятга эга бўлган ижодий хомаки чизмаларгача бўлган тасвирлар

18 а - расм. Қораламалар.

18 б - расм. И.Ретин.
Қораламалар.

Бадий таълим муассасаларида хомаки чизма билан шуғулланилади, негаки бу юмушни рангтасвирчи, графикачи, ҳайкалтарош, архитектор ва безакчи каби соҳа вакиллари ҳам билишлари лозим. Дастур кўрсатмасига биноан хомаки чизма устида ишлаш устахонада, ижодхонада ва машғулотлардан бўш пайтда мустақил равишда олиб борилиши зарур. Талабада кучли кўзатувчанлик хислатини, шаклни пластик хусусиятини, қисмлар мутаносиблигини ва ҳаракатини тез илғаб олиш жиҳатини ўстириш хомаки чизма машқларининг асосий мақсади ҳисобланади. Хомаки чизма талабада кўзчаманинг ўткирлигини, аниқлигини, қўл техникасини ва кўриш орқали ёдда сақлаб қолиш жиҳатларини ўстиради. (18 а,б,в,г - расм).

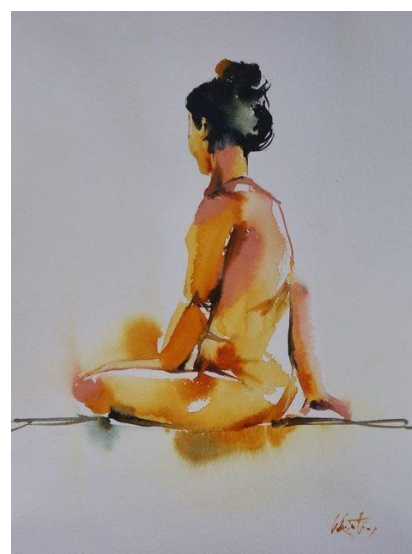
Қораламалар учун ҳар хил шакллар, либосли қоматлар хизмат қилиши мумкин. Талабаларда номақул таъб уйғотувчи ва воқелик ҳақида нотўғри тасаввур берувчи сунъий ҳолатлардан асраш керак.

Қораламалар учун қўйилмалар муддати берилган топшириқнинг мураккаблигига қараб белгиланади ва ўн беш минутдан икки соатга қадар муддатда бажарилиши мумкин. Энг муҳими ҳар бир қўйилма ўз вазифасига кўра мақсадга йўналтирилган ва аниқ бўлиши лозим. Хомаки чизмалар бўйича машғулотлар режаси ўқитувчи томонидан аввалдан режалаштирилиши зарур. Хомаки чизмалар катта ижодкорликни ва эътиборни талаб қилувчи жонли машғулот ҳисобланади. У ёки бу талабага алоҳида вазифа ҳам берилиши мумкин. Ҳар бир талабага алоҳида ёндашув рангтасвирни эгаллашдаги хатоларни ўз вақтида тузатиш имконини беради.

Қораламани бошлашдан аввал бир неча вақт натурани ўрганиш, кузатиш лозим. Қорламада нимани тасвирлаш зарурлигини аниқ идрок этиб

борилади. Қораламанинг ҳаракат, мутаносиблик ва билан боғлиқ. Андозанинг бирданига илғаб олиш учун идрок этиш тезлигини, кўз ҳаракатини кучайтириш сифатларни талабада хомаки ишлаш орқалигина вужудга

Қоралама билинар-билинемас енгил чизиқлар ёки

кейинги босқичи хусусиятни белгилаш турли ҳислатларини диққат-эътиборни, чамалаш ва қўл талаб этилади. Бу чизма устида доимий келтириш мумкин

18 в, 2 - расм. Қораламалар. Акварель.

ранг орқали бажарилиши ва фақат ҳаракат, ҳамда шакл талаб қилгандагина турли қалинлик ва тус бериб уни кучайтириш лозим. Умуман, хомаки чизма

бирдан бошланиши лозим, бу билан у ўзоқ муддатли рангтасвирдан фарк қилади. Қўйилган мақсад ҳал этилгандагина қоралама тугалланган ҳисобланади. Вазифага кўра қоралама ашёси танлаб олинади.

Перо, тушь, қалам аниқликни талаб қилади ва қораламада ҳар бир чизик учун жавобгарлик ҳиссини уйғотади. Сангина, кўмир, соус, акварель каби ашёлар рангтасвир соҳасидаги хомаки чизмалар чизишга мос ҳисобланади. Бундай ҳар бир ашёнинг ўрганилиши лозим бўлган ўз имкониятлари бор. Талаба қоғоз сифатини аниқлашга ўрганиши ва унга тегишли чизгич ашёсини танлаши зарур бўлади. Ашёларга нисбатан мутахассисларча муносабатда бўлишни ўстирилади.

Агар устахонада бажарилган қораламалар орқали тез ишлаш маҳорати, қобилияти ҳосил бўлса, уй шароитида бажарилган қораламалар билан талабанинг ашёга муносабати, шаклни кўра олиш қобилияти вужудга келади, у рассом сифатида шаклланади. Бу сифатлар лаҳзалик тасвирлар учун объект танлашда, уни қалбан идрок этишда кўринади.

Фақат доимий ва узлуксиз машқ қилиш билангина тез қоралам чизиш маҳоратини ўстириш мумкин. Қоралама узоқ танаффус билан, баъзи-баъзида чизиб туриш кутилган натижани бермайди.

Рус рассомлари И.Репин, Н.Серов кабилар доимий хомаки чизма устида ишлаганлар ва шунинг учун ҳам маҳоратли рассом бўлиб етишганлар.

Таянч иборалар: Композиция, текислик, муҳит, тус, қоралама, этюд, мойбўёк, қалам, кўмир, сангина, соус, акварель, қоғоз.

Саволлар:

- 1. Этюднинг аҳамияти нимада?*
- 2. Қоралама ишлашдан мақсад нима?*
- 3. Қоралама қандай ҳолатларда амалга оширилади?*
- 4. Қоралама қандай ашёларда бажарилади?*
- 5. Қоралама орқали тез ишлаш маҳорати нима беради?*

6. Қоралама чизиш маҳоратини қандай ўстириш мумкин?

7. Рус рассомларидан кимлар қоралама ишлаганлар?